

Από τις κοινωνίες της καταστροφής στον δρόμο μιας κοινής εναλλακτικής προοπτικής

Τί κοινό έχει ένας θίασος μιας αυτό-οργανωμένης θεατρικής ομάδας με την δυστοπία ετούτων των ημερών στην περιοχή της Μαγνησίας; Και πού μπορεί να βρεθεί μια εναλλακτική ηλιαχτίδα φωτός στις σκοτεινές πλημμυρισμένες μέρες που ζούμε χωρίς νερό στα μοντέρνα κτίσματα των χωριών του Πηλίου και με πιθανώς μολυσμένο νερό διαθέσιμο σε κάποια σπίτια στην πόλη του Βόλου/ή και του Πηλίου;

Εικόνες καταστροφής. Οι δρόμοι έχουν ανοίξει σχηματίζοντας κρατήρες εδώ και εκεί. Μπορεί κάποιος άνετα να παρατηρήσει τα λίγα εκατοστά ασφάλτου αμφιβόλως σχεδιασμένων κατασκευών, να ακροβατήσει και να κινηθεί προς κάποια πηγή σε απόσταση λίγων ή περισσότερων χιλιομέτρων για να προμηθευτεί νερό για το σπίτι του για οικιακές χρήσεις. Πολλά μονοπάτια και δρόμοι έχουν καταστραφεί και χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή για τους πεζούς. Μπροστά στη πηγή μαζεύονται άνθρωποι διαφορετικών ηλικιακών και κοινοτικών ομάδων. Οι επίσημες πληροφορίες από το κράτος διαδέχονται αργά, καθόλου ή και αναπάντεχα η μία την άλλη και στρέφονται προς τη διαχείριση συμπτωμάτων ενός επικίνδυνα απροετοίμαστου πολιτικού σχεδιασμού. Η πρώτη οδηγία είναι ο αποκλεισμός. Το κινητό τηλέφωνο όσο έχει μπαταρία χτυπά προειδοποιεί τους πολίτες να περιοριστούν στο χώρο κατοικίας τους, ανεξαρτήτως του πού βρίσκονται, τη διαθεσιμότητα υλικών αγαθών ή αναγκών τους. Το νερό και το ρεύμα κόβεται και σταδιακά, επανέρχεται σε κάποιες περιοχές μετά από ημέρες, χωρίς ενημέρωση. Η μετέπειτα αργοπορημένη οδηγία αποτελεί την προτροπή αποφυγής χρήσης του νερού για κατάποση και επαφή με το σώμα. Συγχρόνως, προτρέπεται η καθαριότητα ως κανόνας αντιμετώπισης της συγκεκριμένης κρίσης ως ευθύνης των πολιτών. Μετά από μέρες που περνούν χωρίς επίγνωση του τι θα γίνει, αρχίζουν να δημιουργούνται κάποια σημεία διανομής εμφιαλωμένου νερού στην πόλη του Βόλου. Τα μέσα της πυροσβεστικής «τρέχουν και δεν φτάνουν». Οι ανάγκες είναι πολλές, ενώ οι τηλεφωνικές κλήσεις διαδέχονται η μία την άλλη. Οι απώλειες έρχονται στην επιφάνεια μέρα με την μέρα. Ιστορίες επιβίωσης και καταστροφής γράφονται και αναδύονται από στόματα αλλά και εικόνες στο πέρας της πόλης και των χωριών. Κατά τις επόμενες ημέρες, το ήδη επιβαρυνμένο ατμοσφαιρικό κλίμα της πόλης του Βόλου από μολυσματικές δραστηριότητες στον αέρα της περιοχής ([«Σημειώσεις από μια «θυσιαζόμενη ζώνη»:](#) [ένας «πόλεμος δίχως κανόνες» στον Βόλο», Jacobin Greece](#)), διαδέχεται νέα κύματα σκόνης και τοξικότητας. Κάποιες συνοικίες έχουν χειρότερη μοίρα από άλλες με τη λάσπη να καλύπτει σπίτια, αυτοκίνητα και μνήμες. Οι γεωγραφίες πληγών είναι ποικίλλες σε έναν μικρό τόπο,

χαρακτηριζόμενες από διαφοροποιήσεις της κοινωνικής τάξης και πολιτισμικής προέλευσης. Μετά από δέκα ημέρες περίπου από την καταστροφή, αρχίζουν να ακούγονται παιδικές μορφές που κινούνται και παίζουν πάνω στα ερείπια. Σκουπίδια και φύκια ξεβράζονται από τις θολές και καφετί ακτές της θάλασσας, θυμίζοντάς μας πολλαπλά και πολυ-επίπεδα κενά και προβληματικές των πολιτικο-κοινωνικο-οικολογικών κρίσεων που διαδέχονται με φρενίτιδα η μία την άλλη, κλιμακούμενες με την αυλαία να τις παρουσιάζει με δραματικά εφέ και το κοινό να περιμένει την επόμενη σκηνή με αδημονία.

Όμως, σε αυτό το σημείο είναι αναγκαία η αναφορά της άμεσης συμμετοχής από την πρώτη στιγμή πολλών ανθρώπων από το κοινό στην πλοκή της κλιμακούμενης δράσης του έργου των κοινών. Με γρήγορα αντανakλαστικά, οι κοινότητες συλλογικοτήτων Βόλου μαζεύουν μπουκάλια με νερό, παρασκευάζουν εκατοντάδες ποσότητες φαγητού και τις διανέμουν σε καθημερινή βάση. Η κοινότητα Σταγιατών μοιράζει νερό με βυτία από την πηγή του χωριού που διασώθηκε και αποτελεί συλλογικό σημείο κοινοτικής διαχείρισης και πολιτιστικής μνήμης των κοινών, την Κρύα Βρύση. Συγχρόνως, υπάρχει συνεργασία μεταξύ κάποιων κοινοτήτων των χωριών για την απομάκρυνση ανήλικων προσφυγόπουλων από τον προσφυγικό κέντρο στην Μακρυνίτσα με τη συμμετοχή ανθρώπων από τις Σταγιατές, τη Μακρυνίτσα και την Πορταριά. Ο ξενώνας των Σταγιατών προσφέρει δωρεάν καθαριότητα σε πληγέντες. Δίκτυα αγώνα κοινοτήτων από την πόλη της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας συμπαραστέκονται με αλληλεγγύη στέλνοντας νερά, αγαθά και βοήθεια σε πληγέντες περιοχές. Το Στέκι Μεταναστών Βόλου αποτελεί πεδίο δράσης καθημερινής αλληλεγγύης, συλλογικής εργασίας και στήριξης. Η σημασία της κοινότητας, των δικτύων αλληλεγγύης από τα κάτω και της μεταφοράς γνώσεων και πληροφοριών καθημερινά κάνει την εμφάνιση της ως παράγοντας υψίστης σημασίας για τη συλλογική επιβίωση και διαβίωση με κάποια ελπίδα ότι δεν είμαστε μόνοι-ες-α στον αγώνα για τη ζωή και την αξιοπρέπεια.

Οι διαδικασίες των κοινών σύμφωνα με πολλούς μελετητές στα πεδία των πολιτικών και κοινωνικών επιστημών, καθώς και πολιτικής οικολογίας (όπως *Elinor Ostrom, David Harvey, Silvia Federici, David Bollier, George Caffetis, Massimo De Angelis, Derek Wall* μεταξύ άλλων) είναι δυναμικές στον χρόνο και εξαρτώνται από το πλαίσιο που βρίσκονται, ακολουθώντας τοπικές ιστορίες και πολιτισμούς. Τα κοινά αναφέρονται στη συμμετοχή ανθρώπων της κοινότητας στη διαχείριση φυσικών και πολιτισμικών πόρων που είναι συνδεδεμένη συχνά με οριζόντιες, αμεσο-δημοκρατικές και διαβουλευτικές οργανωτικές δομές, καθώς και εναλλακτικές πολιτικές πέρα από τις ανταγωνιστικές σχέσεις του κράτους και της αγοράς. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Silvia Federici, σε αυτό το πλαίσιο δίνεται η δυνατότητα καθρεφτίσματος και αναθεώρησης των κοινωνικών σχέσεων και πολιτικών συστημάτων σε μια προσπάθεια επανασύνδεσης της συλλογικής φάμπρικας με βάση τη φροντίδα προς μια κατεύθυνση ενδυνάμωσής της, καθώς και των μελών της. Τα κοινά συχνά έρχονται σε κίνδυνο με περιφράξεις από τις άρχουσες και καθεστηκυίες τάξεις των πραγμάτων και σύγχρονες μορφές του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, όπως με τη μορφή ιδιωτικοποιήσεων, μειωμένης πρόσβασης σε κοινωνικά αγαθά, χώρους ή στη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Σύμφωνα με μελετητές των δημοκρατικών συστημάτων και των κοινωνικών κινημάτων, οι πολιτικές λιτότητας

που ξεκινούν να διευρύνονται από το '90 στον Ευρωπαϊκό χώρο, οδηγούν στην αποδυνάμωση του κοινωνικού κράτους που ενώνεται με τα κελεύσματα της αγοράς και αφήνει κενά ως προς τις κοινωνικές ανάγκες. Σε αυτό το σημείο, τα κοινωνικά κινήματα καλύπτουν το χώρο των κοινών παρέχοντας σε μεγάλες ομάδες του κοινωνικού πληθυσμού παροχές και χώρους κοινωνικής αλληλεγγύης και κοινωνικής συσπείρωσης. Παράλληλα, είναι σημαντική η αναφορά μελετητών των κοινών όπως του Σταύρου Σταυρίδη, όπως αναγράφει στη μελέτη του Γύρω από την Αρχιτεκτονική των Κοινών (2016), σχετικά με την επισκόπηση των τόπων που παράγουν νοήματα και πρακτικές και συνδέονται με την παραγωγή ή τη παραχάραξη των κοινών.

Στην περίπτωση του Πηλίου, οι κοινοτικές βρύσες, όπως η Κρύα Βρύση, αποτελούν χώρο παραγωγής κοινών που στην συγκεκριμένη περίπτωση η κοινότητα με εγρήγορση αξιοποίησε το υδάτινο αγαθό της προς τη συλλογική φροντίδα, όπως και τις γνώσεις διατήρησης και φροντίδας της ίδιας της βρύσης με αμεσο-δημοκρατικές διαδικασίες. Εξίσου σημαντικές για τη δημιουργία οικολογιών φροντίδας είναι οι αναφορές συνεργατικών σχέσεων των κοινοτικών δικτύων με μη ανθρώπινους παράγοντες, όπως υλικά και έμβιοι οργανισμοί που είναι μέρος αυτών των δικτύων. Ο αναστοχασμός των αναγκών και των δυναμικών των κοινοτικών αυτών σχέσεων, συμπεριλαμβανομένου του νερού που έχει κριτική σημασία για κάθε είδους ζωής, με τη συμμετοχή της κοινοτικής γνώσης, πράξης και ηθικής μπορεί να είναι φάρος ελπίδας για τις πολυδιάστατες σύγχρονες πολιτικές και οικολογικές κρίσεις.

Τέλος, στην περίοδο των διαδοχικών καταστροφών η αναθεώρηση των δομών και των συστημάτων που δεν λειτουργούν προς την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών μπορεί να συνδεθεί με την ανεύρεση στρατηγικών λύσεων και πρακτικών προς την κατεύθυνση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής δικαιοσύνης. Πριν από δύο σχεδόν μήνες, ο αυτό-οργανωμένος θίασος της θεατρικής ομάδας Τσιριτσάντσουλες με το έργο Καρναβάλι (Ο χορός των κολασμένων) – Ένα καρναβαλικό δράμα για το έπος της ανθρώπινης ιστορίας, του Μαρίνου Μουζάκη, παρουσιάστηκε σε διάφορους χώρους κοινότητων που αγωνίζονται για τα κοινά, όπως το δεκαήμερο αγώνα και ελευθερίας στο δάσος των Σκουριών στη Χαλκιδική. Στο θεατρικό αυτό παρουσιάζονται ιστορίες για αγρίους στο πέρας της ανθρώπινης ύπαρξης πλημμυρισμένης από φόβους, διχασμούς, πολιτικούς αναστοχασμούς καταστροφής και συνύπαρξης μέσα από σκιές και μύθους της θρησκείας, του πολιτισμού, της δράσης και της κοινωνικής πάλης. Η μυθοπλασία της ανθρώπινης ιστορίας από την προϊστορική εποχή μέχρι και τη σύγχρονη εποχή καταλήγει κάπως να αναδύει το ερώτημα του αν υπάρχουν σήμερα όνειρα, όνειρα που αξίζει να παλεύει κάποιος για αυτά. Όνειρα που αποτελούν πυξίδα, φως και δύναμη.

Ίσως η απάντηση αυτή να βρίσκεται κάπου εδώ και εκεί μέσα από το μοίρασμα νερού των πηγών, μέσα στους κρατήρες των δρόμων, μέσα σε μια διαμαρτυρία, μέσα σε κάποια αρχέγονη πνοή κοινοτήτων άγνωστων και γνωστών, εδώ, εκεί, παραπέρα. Μένει ίσως να φανεί, να ακουστεί η πνοή και το τί έχουμε να μάθουμε από αυτήν.

*Η **Λυδία Καραζαρίφη** είναι διδακτορική φοιτήτρια πολιτικών και κοινωνικών επιστημών στη Scuola Normale Superiore της Φλωρεντίας.